

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA

IVONA ZNISZCZOLOVÁ

V. ročník – prezenční studium

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

NEJOBĹIBENĚJŠÍ KNIŽNÍ DĚTSKÝ HRDINA Z POHLEDU
ČTENÁŘE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jana Pyšková

OLOMOUČ 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím zdrojů uvedených v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne: 1. 4. 2013

vlastnoruční podpis

.....

Děkuji Mgr. Janě Pyškové za odborné vedení mé diplomové práce, cenné rady, vřelé a zodpovědné jednání. A také bych chtěla poděkovat ředitelům, učitelům a žákům základních škol v Havířově za jejich ochotu a vstřícnost.

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	- 7 -
1 LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ	- 7 -
1.1 CHARAKTERISTIKA LITERATURY PRO DĚTI A MLÁDEŽ	- 8 -
1.2 ZÁKLADNÍ ŽÁNRY LITERATURY PRO DĚTI A MLÁDEŽ	- 10 -
1.2.1 <i>Pohádka</i>	- 11 -
1.2.2 <i>Fantasy</i>	- 13 -
1.2.3 <i>Dobrodružná literatura</i>	- 14 -
1.2.4 <i>Science Fiction</i>	- 15 -
1.2.5 <i>Román</i>	- 15 -
2 VÝVOJ DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	- 17 -
2.1 VÝVOJ ZÁKLADNÍCH SCHOPNOSTÍ A DOVEDNOSTÍ.....	- 18 -
2.2 KOGNITIVNÍ VÝVOJ	- 20 -
2.3 EMOČNÍ VÝVOJ A SOCIALIZACE	- 21 -
3 PŮVOD POJMU HRDINA	- 23 -
3.1 MÝTICKÝ HRDINA DNEŠNÍMA OČIMA	- 25 -
3.2 HRDINA A JEHO VZTAH KE SPOLEČNOSTI	- 27 -
3.3 VLASTNOSTI A PODOBY HRDINY	- 28 -
3.4 HRDINA SOUČASNÉ DOBY	- 30 -
4 POČÁTEČNÍ ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST	- 31 -
4.1 KOMPETENCE A ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST.....	- 31 -
4.2 TRÍDĚNÍ ROVIN ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI.....	- 32 -
4.3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ POČÁTEČNÍ ČTENÁŘSKOU GRAMOTNOST	- 34 -
PRAKTICKÁ ČÁST	- 37 -
5 VYMEZENÍ ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	- 37 -
5.1 CÍL PRŮZKUMU	- 37 -
6 POUŽITÉ METODY	- 38 -
6.1 DOTAZNÍK.....	- 38 -
6.2 ORGANIZACE ŠETŘENÍ.....	- 39 -
6.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU	- 40 -
7 ZÁKLADNÍ PRŮZKUMNÁ OTÁZKA A PRŮZKUMNÉ PŘEDPOKLADY ..	- 41 -

8	VÝSLEDKY PRŮZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	- 46 -
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	- 61 -
	SEZNAM PŘÍLOH.....	- 63 -

Úvod

Téma pro svou diplomovou práci jsem si zvolila, abych při své pozdější praxi mohla využít všechny poznatky a využít je pro lepší motivaci dětí ke čtení. Jak důležité jsou pro něj charakteristické vlastnosti hrdinů, preferují – li určitý literární žánr. Také mě zajímalo, jestli televize stojí opravdu za tím, že dnešní děti čtou čím dál méně a tráví více času u televize.

Diplomová práce „Nejoblíbenější knižní dětský hrdina z pohledu čtenáře mladšího školního věku“ je rozdělena do dvou částí, a to teoretické a praktické. V teoretické části jsem se rozhodla zabývat charakteristikou literatury pro děti a mládež, psychickým vývojem dětí mladšího školního věku, a také jsem se zaměřila na původ pojmu hrdina, na vlastnosti a podoby hrdiny. Všechny tyto informace byly čerpány a přeformulovány z odborných publikací.

Poznatky pro praktickou část jsem získala pomocí dotazníkového šetření. Orientovala jsem se na děti 4. a 5. tříd, od nichž jsem chtěla zjistit, jestli dnes čtou, jaký upřednostňují literární žánr, mají – li oblíbeného autora, knihu, hrdinu, zda je eventuálně jejich hrdina k něčemu inspiroval. Dále jsem chtěla vědět, jestli rodiče děti vedou ke čtení, kupují jim knihy, chodí – li do knihovny, a v neposlední řadě jsem svou pozornost zaměřila na čas, který děti tráví před televizí.

Závěr práce je pak věnován shrnutí všech zjištěných poznatků, a následným zamyšlením, jak nám šetření může pomoci pro případné větší nadšení dětí ke čtení.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Literatura pro děti a mládež

Literatura pro děti je literatura určena přímo dětem, je přizpůsobena jejich věku, a přispívá k mentální výchově. Literatura je důležitou součástí života všech dětí i dospělých. U dětí rozvíjí slovní zásobu a vyjadřovací schopnosti, pomáhá rozvíjet fantazii, rozpoznávat rozdíl mezi dobrem a zlem. Proto je důležité vést děti ke čtení už od nejútlejšího věku. Menším dětem mohou číst rodiče, prarodiče, starší děti si čtou samy. Cíl literatury pro děti a mládež je plynulý a nenásilný rozvoj estetické, citové a rozumové složky. Pokud děti pohádky poslouchají z audio nosičů, pak i doprovodná hudba pomáhá zklidnit dítě a navodit u něj klidný řád. Obrázky z pohádkových knížek dokreslují dětem jejich představy. Literatura musí být přizpůsobena věku dítěte a později je vhodné přizpůsobit četbu i zájmům dítěte.

V **předškolním věku**, od 3 do 6 let, kdy se děti téměř poprvé setkávají s knihami, jsou nejčastější leporela, omalovánky a obrázkové knihy, které jsou doplněny krátkými verši a rýmy. Jednoduché příběhy o zvířátkách (bajky), říkadla, básničky, hádanky apod.

V **mladším školním věku**, od 6 do 11 let, se děti začínají setkávat se složitějšími útvary jako pohádky, rytmičné verše, povídky ze života dětí či zvířátek, některé děti čtou dobrodružné a fantastické romány. Do páté třídy nemají děti nikterak vyhraněný styl, až v páté třídě se začíná rozlišovat četba mezi chlapci a děvčaty.

Dětské knihy bývají doprovázeny ilustracemi, které méně představivým dětem navozují lepší fantazii. Některé ilustrátory děti dokonce rozpoznávají podle jejich typických kreseb. (GENČIOVÁ, M., 1984)

1.1 Charakteristika literatury pro děti a mládež

Pojem „literatura pro děti a mládež“ se vyvíjel ve vzájemném vztahu s ustanovením literárních textů pro děti a mládež. Kdybychom se zaměřili na začátky teoretického zájmu o literaturu pro děti a mládež, setkáme se s termíny jako dětské písemnictví, spisy pro mládež, dětská četba. To vše zahrnuje zkoumanou problematiku výzkumu dětského čtenářství. V současné době se setkáme s pojmem LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ“. Přesná definice: „*Literatura přímo adresovaná dětem a mládeži, v širším pojetí též jiné literární texty, které přijímají jako svou četbu.*“ (Encyklopedie literárních žánrů, 2004, s. 360)

Tato literatura je určena především dětem, je Literatura pro děti a mládež je stanovena pochopitelností, poutavým příběhem a stimulací pro příjemce určitých věkových kategorií. Především se jedná o děti ve věku od tří do šestnácti let.

Ve spojitosti s literaturou pro děti a mládež rozeznáváme dva druhy literárních textů, A to především podle toho, kdo je určen jako příjemce dané četby.

- 1. Intencionální díla**, ta jsou autorem přímo určena a psána dětem. Intencionalitu předurčují zpravidla i vnější znaky, mezi které patří **podtituly, edice, nakladatelství, věková kategorie čtenář**.
- 2. Neintencionální díla** jsou primárně směřována dospělým čtenářům, teprve v druhé řadě se stala neodmyslitelnou součástí dětské četby a kultury. (MOCNÁ D., PETERKA J., 2004)

Nedílnou funkcí, kterou literatura pro děti a mládež zastává, je funkce estetická. V žánrové škále se odlišnými rozměry promítají či prolínají celkem tři estetické přednosti.

Didaktická funkce – rozvíjí hodnotovou orientaci, citovou vazbu a společenské dovednosti. Sem můžeme zařadit pohádky, bajky, dobrodružné příběhy s dětským hrdinou.

Poznávací funkce – Podporuje rozvoj znalostí a vědomostí. Nejlépe ji rozpoznáme ve školních čítankách, dětských encyklopediích, různých cestopisech a historických prózách.

Imaginativní funkce – Prostřednictvím této funkce děti mohou rozvíjet svou představivost, hravost, a to hlavně díky autorským pohádkám.

Vůči literatuře pro dospělé zabírá didaktická funkce nejvíce prostoru. A to hlavně proto, že děti jsou velmi zvědavé a více vyžadují nové a nové informace a vědomosti. Funkce se dříve projevovala nejčastěji v dětském folkloru. (MOCNÁ D., PETERKA J., 2004)

Významová a tematická vrstva hraje v literatuře pro děti a mládež významnou roli. Tyto složky jsou totiž velmi názorné a emotivní. Ukazují dětem cestu k pozitivním hodnotám. V textech je častá tzv. ich forma, především v próze, která rozvíjí především dětskou představivost a díky tomu může dítě lépe proniknout do děje. Ilustrace je nedílnou součástí dětských knih. V některých knihách jsou ilustrace rovnocenné nebo dokonce nadřazené textu (leporela, komiksy, obrazové knihy ...).

1.2

Základní žánry literatury pro děti a mládež

Specifické úkoly, které splňuje literatura pro děti a mládež, má jinou žánrovou strukturu a různé funkce, než literatura pro dospělé. Současná literatura pro děti a mládež jak ji známe, se vyvíjela skrz naskrz celým historickým vývojem. Měly na ni vliv společenské proměny literárních směrů, pedagogických i estetických mínění. Mohly bychom je rozdělit do čtyř skupin žánrů a žánrových forem.

1. Žánry, které byly od začátku vymyšleny a psány pro děti. Původ můžeme nalézt ve folklóru. Tyto útvary plní mnoho funkcí v literatuře pro nejmenší (předškolní a mladší školní věk). Můžeme sem zařadit např. říkadla, ukolébavky, rozpočítadla a další.
2. Žánry, jež byly součástí ústní slovesnosti nebo literatury dospělých, a v pozdějším období přecházely v literaturu pro děti a mládež, kde plní svou funkci. Zde patří pohádka, balada a dá se sem zařadit z části i bajka.
3. Žánry, které se objevují jak v literatuře dospělých, tak v literatuře pro děti a mládež. Jedná se o díla, která byla psána pro dospělé, ale později byla předělána i pro děti. Tyto formy, v určitém čtenářském věku, hrají významnou roli. Jde hlavně o literaturu vědeckofantastickou, dobrodružnou, umělecko-naučnou.
4. Žánry společné oběma literaturám. Neodlišují se, jen je možné, že v literatuře pro děti bývají přizpůsobovány věku čtenáře. Patří sem povídka, novela, romány ze života a podobně.

Mezi literaturu pro děti a mládež mladšího školního věku bychom mohli zařadit pohádku, povídku, příběhy ze života a umělecko-naučnou literaturu o přírodě. (MOCNÁ D., PETERKA J., 2004)

1.2.1 Pohádka

„České pohádkové názvosloví je charakterizováno značnou rozkolísaností svého historického vývoje, archaický termín bajka se významově zúžil na vyprávění o zvířatech, neujal se ani obrozenský termín báje či báchorka, ani Polívkou ražený termín povídka, staročeský výraz pohádka, příbuzný se slovesem hádati, označoval hádanku, záhadu, spor, současný pojmový význam slova pohádka se vyvinul v době obrozenecké z polského gadač = mluvit, vyprávět, tlachat.“ (Encyklopedie literárních žánrů, 2004, s. 473)

Jedná se o zábavný a obvykle prozaický žánr folklorního původu s podivuhodným příběhem. Pohádková obrazotvornost vyváří vzdálený magický svět, který se vymyká zákonům přírody, je oddělen od vnějšího okolí společensko – historické reality a funguje podle nezávislého řádu. Na rozdíl od reálného světa, je pohádkový svět spravedlivější a navozuje atmosféru oblažující bezstarostnosti. Příběhy jsou častokrát vymyšlené, obsahují kouzla, zázračné motivy. Časově ani prostorově nejsou blíže určeny, používají se často výrazy jako, kdysi, kdesi apod. Pohádkové příběhy jsou vždy uzavřeny a zpravidla dobro vítězí nad zlem. V pohádkách můžeme často narazit na stereotypní formule (byl jednou jeden král, zazvonil konec a pohádky je konec) a také se objevují „magická“ čísla (3 zlaté vlasy děda Vševěda, 3 synové, 3 úkoly, za sedmero horami, devítihlavý drak...). Objevuje se jak dějové vyprávění, tak rozmarné rozprávění. Setkáme se také s opakováním motivů a gradujícími variacemi.

Mezi obvyklé pohádkové motivy patří kouzelný předmět (živé voda, létající kůň, chaloupka na kuřích nohách...), zaklínadla, zdánlivě neřešitelný úkol, hlavní hrdina se může přenést do jiného světa (kouzelný zámek, peklo...). Vyskytují se i **nadpřirozené bytosti** (víly, pták Ohnivák...), **antropomorfizované postavy** (zvířata, přírodní jevy, neživé předměty, abstrakce typu Smrt, Štěstí), **groteskně zkreslené** (obři, trpaslíci), **plošné, typizované** – stálým znakem a rolí, Postavy bývají rozvržené v duchu

rovnováhy protikladů na kladné a záporné, škůdce a ochránce a pomocníky. (MOCNÁ D., PETERKA J., 2004)

Rozlišujeme pohádky lidové (anonymní) a autorské (umělé).

1) **Lidová/folklorní pohádka** – původně nebyla určena dětem, nýbrž dospělým. Jádrem lidových pohádek jsou kouzelné pohádky, jejich náměty se vyvozují z archaických rodových mýtů a zasvěcujících obřadů, spojených se zkouškou odolnosti, ohrožení života hrdiny, styk s duchy a znovuzrození (vysvobození princezny, sňatek...). Ve zvířecích pohádkách, které jsou mnohdy poučné (O Smolíčkovi, Kohoutek a slepička), jsou hlavními aktéry zvířata. Zvířecí pohádky přecházejí v bajky, vyznačující se alegoričností a moralitou. Děj legendárních pohádek je opřen o biblické jedince. Nejmladší vrstvu reprezentují novelistické pohádky, které zdůrazňují každodenní život včetně sociální oblasti (Boháč a chudák).

2) **Autorská pohádka** – oproti pohádce lidové je mladší, ale mají některé společné znaky. Opírá se rovněž o základní žánrový princip neskutečna, ale na druhou stranu je výrazem tvůrčí osobnosti a lidové tradice překračuje zcela vědomě. Častěji v ní najdeme reálné a aktualizační prvky (sociální a etické problémy...). Kouzelné prvky jsou především součástí každodenní reality. Zpravidla jsou zaměřeny na dětského čtenáře. Běžně používá složitější a zároveň volnější kompozici, které je blízká povídce. (MOCNÁ D., PETERKA J., 2004)

1.2.2 Fantasy

Z angličtiny by se fantasy dalo přeložit pouze s použitím stejného kořene slova jako fantastika. „*Populární žánr iracionální fantastiky s tematickými zdroji v mýtu a středověké romanci.*“ (Encyklopedie literárních žánrů, 2004, s. 187)

V rámci literární fantastiky tvoří fantasy protipól k sci-fi. Postavy fantasy literatury jsou archetypální a tvoří vyhraněnou sestavu rolí. Dominantní hrdina, který má svého věrného druha, mistr, který hrdinu naučí vše, co umí a zná, protivník, sexuální objekt a fantastické stvoření – to jsou postavy, které se v tomto žánru nejčastěji objevují. Stěžejní role fantasy tkví ve vstupu do jiné dimenze – vytvoření imaginárního světa, vytvoření paralelního světa s naším, vstup do pseudohistorie našeho světa. Tyto imaginární světy jsou běžně založeny na magii, klíčovou roli hraje náboženství. Hlavní je podnět cesty symbolizující dobrodružství, životní pouť, utváření postoje hrdiny vůči světu. Fantasy, vzhledem ke svým zdrojům, obsahuje odkazy k pohádkám a mýtům. Fantasy se zařazuje mezi populární literaturu, avšak můžeme najít i vrcholné výkony žánrů, které se vyvyšují až k literatuře umělecké. Fantasy literatura se promítá také do různých her – deskových, počítačových, karetních apod. V podstatě se jedná o velmi mladý žánr, a postupem času se vyhranily tři žánrové varianty. (MOCNÁ D., PETERKA J., 2004)

1. **Epické fantasy** – má několik dějových linií, své předobrazy zejména ve středověkých legendách, a jejím hlavním prvkem je celá družina hrdinů.
2. **Hrdinská fantasy** – vychází z historických mýtů
3. **Science fantasy** – lehce si ji můžeme splést se sci-fi, mimo hlavní složky, můžeme ve fantasy najít i některá specifická díla, která obohacují tento žánr dalšími rysy, a tím vytvářející např. dark fantasy, fantasy satirickou ad.

1.2.3 Dobrodružná literatura

Je souborné pojmenování pro literární epický žánr vyznačující se přitažlivým a vzrušujícím dějem odehrávajícím se často v exotických, cizokrajných krajinách a sloužící hlavně pro zábavu čtenáře. Mnohdy je tento útvar právem označován za konzumní literaturu, protože snaha o pozoruhodnost a poutavost vede často ke komercializaci a k vytváření děl za hranicemi umění. Také je to „*Žánr zábavné prózy s množstvím zápletek, navozující napětí vystupňováním motivu rizika a zkoušky.*“ (Encyklopedie literárních žánrů, 2004, s. 118) Dobrodružná literatura je určena především mužskému čtenáři. Výchozí složkou je bohatě rozvinutý, vzrušující a poutavý příběh, který předpokládá otevřený prostor, a ústřední mužská postava hrdinského typu. Námět představuje přímý sled dramatických výstupů, které se odehrávají postupně v jednom či několika mimořádných, barvitě vykreslených prostředích. Hrdinova cesta se ubírá divokými končinami. Cíl cesty může mít materiální i ideální povahu – může hledat ztracený poklad nebo hledat nevšední zážitky, snažit se překonávat své vlastní možnosti, záchrana bližních, touha po svobodě aj. Hlavní hrdina je heroizován, vyniká nad ostatními fyzickou silou, povahovými vlastnostmi (statečností, vytrvalostí), které jsou velmi často zveličovány. (MOCNÁ D., PETERKA J., 2004)

1.2.4 Science Fiction

Do češtiny bychom mohli přeložit jako „vědecká beletrie“, v Evropě se však toto označení začalo používat až po druhé světové válce. Do té doby byla díla spíše označována jako utopická, fantastická nebo technicko-dobrodružná. „*Žánr fantastické literatury zobrazující hypotetické svět, zkonstruovaný s využitím vědecko-technických paradigmat.*“ (Encyklopedie literárních žánrů, 2004, s. 621)

Science Fiction je jeden z typických žánrů dnešní moderní doby, který vzniká na popud rozvoje technické kultury, přičemž odráží jednak euforii z netušených nadějí, tak i z možné záporné odezvy.

1.2.5 Román

Dlouhé fiktivní vyprávění v próze, nejuniverzálnější žánr novodobé epiky, zaměřený na čtenáře, jenž se v něm uplatňuje také jako téma a hledisko.“ (Encyklopedie literárních žánrů, r. 2004, s 576)

Román je dialogickým žánrem, mísí se různé společenské skupiny (společenské periferie, privátní sféry...). Je také velmi flexibilní a také bytostně otevřený jiným literárním žánrům. Svým charakterem je především určen k tichému a individuálnímu čtení. Romány bývají většinou dosti objemné, někdy i několikasvazkové (trilogie, tetralogie, pentalogie...). Jednotlivé typy se přiklánějí spíše k menšímu až střednímu rozsahu díla (detektivka, životopisný román, román pro mládež) nebo naopak k enormnímu.

Podle tematické dominanty rozlišujeme tři typy výstavby románu.

- 1) **Zaměření na děj** nabízí čtenáři prožitek světa jako příležitosti k činu. Můžeme zde zařadit western, romány pro ženy, detektivní román a další.

- 2) **Dominance postavy** dovoluje pozorovat charakter hrdiny v mnoha různých situacích a časech, v psychologickém vývoji, na základě protikladných hodnocení jiných postav.

- 3) *„Převaha časoprostoru spojená s evokacemi krajin, společenských prostředí či utkvělých situací činí z postavy aktéra nebo zajatce životního dění, nazíraného v čase – ať cyklickém či historickém, konkrétním či symbolickém. K charakteru časoprostoru občas přispívá množina postav zakotvená v daném místě a odevzdaná toku ročních dob (Rok na vsi bratří Mrštíků) či konfrontovaná se společenskou skutečností v pohybu a ve zvratech dějin (L.N.Tolstoj: *Vojna a mír*, A.Jirásek: *Bratrstvo*)“* (Encyklopedie literárních žánrů, r. 2004, s 580)

2 Vývoj dítěte mladšího školního věku

Mladším školním obdobím označujeme zpravidla dobu od 6 - 7 let do 11 - 12, kdy můžeme u dětí pozorovat první znaky pohlavního dospívání. V tomto období jsou děti ještě rozhodujícím způsobem zpracovávány školním prostředím. Může se zdát, že toto období je nezajímavé, že se s dítětem nic neděje. Když je srovnáme se změnami v předškolním dětství nebo naopak s bouřlivým dospíváním, pak se to tak opravdu jeví. I psychoanalýza pojmenovala tento věk jako období latence. Období latence se popisuje jako etapa, kdy je zakončen jeden díl psychosociálního vývoje a kdy základní pudová a emoční složka osobnosti podřimuje až do začátku pubescence, až se pak projeví v plné síle. Vývojové studie však uvádějí, že tomu tak není. Vývoj nadále pokračuje i nadále ve všech směrech, které jsou pro jeho budoucnost často rozhodující. **Střízlivý realismus**, tak by se dalo celé toto období, z psychologického hlediska, charakterizovat. Myšlení a vnímání menších dětí je závislé na přáních a fantaziích, dospělí se naopak zaměřují na to, co by mělo být správné, kdežto školák mladšího školního věku je plně soustředěn na to, co je a jak to je. Touží vnímat a pochopit svět a věci v něm „reálně“. Toto vše se odráží v dětských kresbách, v mluvě, v písemných projevech i ve hře. Proto se v tomto věku děti zajímají spíše o knihy, které ho poučují, rozšiřují jeho poznání apod. To nachází v cestopisech, v „robinzonkách“ a „indiánkách“, v dobrodružných románech, ale také v dětských encyklopediích. Upřednostňuje realistické ilustrace. Tento střízlivý realismus můžeme dále rozdělit na realismus naivní a kritický. **Naivní realismus** je závislý na informacích, které získává od autority (rodiče, učitelé, knihy...), **kritický realismus** signalizuje blížící se dospívání. Děti v tomto věku chtějí vše prozkoumávat reálnými činnostmi, v dospívání zjišťuje věci v mysli. Proto děti rády vykonávají všelijaké pokusy, nejlépe v technických oblastech. I při různých výzkumech se ukázalo, že děti, kterým byl poskytnut pouze slovní výklad, se učily nejhůře. Lépe se pak učily děti, který bylo poskytnuto stejné vyučování jako ve škole – slovní výklad a konkrétně vyobrazené skutečnosti na obrázcích. Nejlépe se však učily děti, které si navíc mohly vše i vyzkoušet

a experimentovat, každá jiným způsobem. (ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ J., 2005, KUBIČKA, L., 1963, VÁGNEROVÁ, M., 2000)

2.1 Vývoj základních schopností a dovedností

Vývoj pohybových i ostatních schopností je docela závislý i na tělesném růstu. Tělesný růst je během tohoto období rovnoměrný a plynulý. Jen na začátku a ke konci lze sledovat menší či větší zrychlení růstu. Současné děti jsou ovšem větší i silnější než v období před padesáti lety, rozdíl je však podmíněn rychlejším růstem v obdobích před nástupem do školy. Během celého období se také výrazně zlepšuje hrubá i jemná motorika. Pohyb je rychlejší a síla je také větší. Nejvíce znatelný rozdíl je však u koordinace, která je nápadně lepší. Díky lepší koordinaci roste zájem o pohybové hry, a také o sporty, které zlepšují obratnost, vytrvalost a sílu. Ve značné míře se zlepšená koordinace projeví také v oblasti psaní a kreslení. Ze začátku vychází pohyby při psaní a kreslení z ramenního a loketního kloubu, později se soustřeďuje na pohyby zápěstí a prstů. Zlepšení motorických dovedností nezávisí jen na věku, ale i na vnějších podmínkách, jsou – li vhodně stimulovány, pak vykazují rychlejší a diferencovanější vzestup. Čili rozdíly v dovednostech dětí stejného věku mohou být podmíněny tím, jak je rodiče podporují a povzbuzují, nebo naopak mírní – li je ze strachu, aby si neublížily. Řekneme – li, že pohybové výkony podléhají vnější i vnitřní motivaci, pak na druhé straně dále ovlivňují emoční stabilitu dítěte. Děti, které rodiče nějakým způsobem omezují, nebo ty děti, které jsou tělesně slabší, podávají všeobecně nižší výkony a to je důvodem ke ztrátě zájmu o pohybové aktivity. To vede k menšímu pohybovému rozvíjení těchto dětí, proto bychom měli děti povzbuzovat a chválit k dalším aktivitám. Dítě ve školním věku přesně vnímá své zdary a nezdary, ve všech oblastech srovnává své výkony s ostatními dětmi. Výzkumy prokázaly, že tělesná síla a obratnost hrají velkou roli v postavení dětí ve skupině. Druhá složka senzomotorické aktivity se také aktivně vyvíjí – **smyslové vnímání**. Smyslové vnímání je psychický akt, na kterém se podílejí všechny složky osobnosti.

V tomto věku vidíme výrazné zlepšení smyslového vnímání, především zrakového a sluchového. Dítě se dokáže déle soustředit, je vytrvalejší, vše pozorně prozkoumá, a vnímání je méně závislé na jeho momentálních přáních. Již nevnímá věci globálně, ale snaží se je zkoumat do hloubky, až do detailů. Čím dál více se školák odpoutává od vázanosti na to, co zrovna dělá a co v dané chvíli vnímá. Dokáže se lépe orientovat v prostoru i čase, protože až ve školním věku se oprošťuje ze sevření úzkého času a prostoru – a slovy jako zítra, dnes, včera, brzy, daleko, apod. začínají mít až dnes určitý význam. Nejen že se v mladším školním věku rozvíjí motorika a smyslové vnímání, ale také dochází ke zlepšení řečových dovedností. Řeč je výchozím prvkem úspěšného školního učení, vede k lepšímu zapamatování, prodlužuje pochopení. V tomto věku výrazně roste slovní zásoba, věty jsou delší a složitější. U velikosti slovní zásoby si stále nejsme jisti, jak to je. Podle Hurlockové má dítě v předškolním věku k použití zhruba 20000 slov, v šesté třídě je to asi 50000. I slovní zásoba je u každého dítěte individuální. Prudký vývoj řeči napomáhá k rozvoji paměti. Krátkodobá i dlouhodobá paměť je v tomto věku stabilnější, dítě dovede výrazně lépe opakovat naučenou látku a vzestup v tomto směru je od začátku do konce mladšího školního věku podstatný. Proces učení je v mladším školním věku kvalitnější, je častěji plánovaný, což vyplývá z daných školních požadavků. Dítě se lépe soustředí současně na více hledisek učebního obsahu. S postupem času si dítě osvojuje i obecnější postupy učení – učí se, jak se má učit. Toto hraje pro dítě velkou roli, díky čemuž si osvojí více poznatků. Zvláště dnes, když jsou děti zavalovány přemírou informací, se musí naučit, jak tříbit informace a zpracovat jen ty důležité. Škola i rodina zde mají nezastupitelnou cenu, i když každá jiným způsobem. (ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ J., 2005, KUBIČKA, L., 1963, VÁGNEROVÁ, M., 2000)

2.2

Kognitivní vývoj

Na začátku mladšího školního věku je dítě schopno opravdových logických „operací“, utříbených názorů, které odpovídají zákonům logiky, bez jakékoli dřívější vazby na viděné podobě. Nadále se však logické usuzování vztahuje ke konkrétním věcem, jevům a obsahům, které si dokážou názorně představit. Až kolem jedenáctého roku, při správném vývoji dítěte, je schopno dedukovat názory i formálně, tedy když si nemůže smysl názorně zobrazit. Piaget se domníval, že přechod od názorného myšlení do stadia konkrétních operací můžeme pozorovat na začátku školního věku. Dítě při myšlení může chápat identitu, zvrátlost, vzájemné spojení myšlenkových procesů. Piagetova teorie vypožadovala plynulé a objektivně vývojové změny v myšlení dítěte. Projevy konkrétních operací se neprojevují najednou, ale mnohokrát se navzájem překrývají. Bylo prokázáno, že některé myšlenkové operace jsou závislé na učení, a díky dobře mířenému výcviku jsou tyto operace podporovány a urychleny. Výkony dětí jsou však dost závislé na motivaci a dalších faktorech osobnosti ovlivňující vývoj myšlenkových operací. Podle další teorie se dozvídáme, že dítě v osmi letech dosahuje 80% intelektuální výkonnosti dospělého. Z čehož můžeme usoudit, že školní vzdělávání přichází příliš pozdě, než aby mohla výrazněji ovlivnit inteligenci dítěte. Ukázalo se, že intelektová výkonnost závisí i na jiných vlastnostech osobnosti – výkonová motivace a dobrý pracovní postoj. Tyto vlastnosti mohou být ovlivněny rodinným i školním prostředím, a to jak v mladším školním věku, tak i v předškolním. U mladších dětí by motivace měla přicházet z vnějšího prostředí, ale s postupem věku se stává součástí vnitřních přesvědčení. Podpora motivace u dětí, vybízí k podání lepšího výkonu, ale někdy je to kritizováno. Tvrdí se, že bychom se měli zaměřit na významnější lidské vlastnosti, neposuzovat ostatní podle jejich výkonu. Kdybychom hodnotili lidi podle dosaženého IQ nebo podle snahy dosáhnout nejvyššího možného výkonu, bylo by to dost jednostranné, ale na druhou stranu se žádná společnost, tím méně rozvinutá, neobejde bez lidí, kteří usilují o odvedení nejlepších výkonů a těch, kteří jsou pro svou práci zaujati. Pružnost a originalita, to jsou

předpoklady pro úspěšné výkony podávané v dospělosti. (ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ J., 2005, KUBIČKA, L., 1963, VÁGNEROVÁ, M., 2000)

2.3 Emoční vývoj a socializace

Začlenění se dítěte do společnosti začíná především vstupem do školy. Zároveň rodiče přestávají být jedinými, kteří mají vliv na formování společenského chování dítěte, ale dítě začíná pozorovat chování učitelů a spolužáků a přijímá od nich vzor společenského chování. Když se zaměříme na způsoby sociálních reakcí, tak je samozřejmostí, že ve skupině (ve třídě) se dítěti dostává mnoho náhledů na interakci v různých situacích. Dítě reaguje na jiné děti jinak, než na dospělé, protože děti jsou si věkově bližší svými vlastnostmi, zájmy i celkovým postavením mezi lidmi. Právě díky tomu se dítě ve skupině může naučit sociálním reakcím jako je soutěživost, pomoc slabším, spolupráce aj. V průběhu školních let roste emoční vývoj a schopnost seberegulace rychlým tempem. Reakce malého dítěte byly spíše expresivnějšího rázu a měly automatický charakter, kdyžto s přibývajícím věkem dítěte už dokážou své emoce potlačit nebo naopak je patřičně projevit. Dítě už rozumí svým pocitům v určitých situacích a současně dokáže brát ohledy na očekávání a postoje druhých. Vývoj emočního porozumění taký významně pokročil, dítě už dokáže skrývat své emoce před okolím, ale také chápe, že emoce neschová sám před sebou. Vývoj sociálních kontrol a hodnotové orientace byl zahájen už v předškolním období, takže školám už ví, jaké se „správné“ sociální chování (ví, co smí a co ne, co je dovoleno...). Vnitřní kontroly dítěte jsou na počátku školní docházky docela nepevné a musí se pořád živit zvenčí. Vývoj morálního vědomí a jednání je závislé na celkovém vývoji dítěte (zejména na vývoji kognitivním). Ve 30. letech minulého století určil Piaget tři základní etapy vývoje morálky, které odpovídají fázím poznávání světa. Podle Piageta je morálka předškolního dítěte značně **heteronomní**, a to proto, že je určována příkazy a zákazy dospělých (rodičů, učitelů). Mravní hodnocení je naprosto závislé na tom, co

rodiče či učitelé považují za „správné“ a „špatné.“ Brzy po nastoupení dítěte do školy se morálka stává **autonomní**, v tom smyslu, že dítě chápe určité chování za správné či nikoli samo o sobě, již bez ohledu na názor nebo příkaz dospělého. Dítě se tedy stává dost nezávislejší, pokud jde o jeho názory, jednání a hodnocení a naopak kritičtější k dospělým. Avšak stále se ohlíží na to, co je „správné“ X „špatné“ s ohledem na okolí, teprve až kolem 11 – 12 roku proniká většina dětí hlouběji do porozumění podstaty **morálního poučení**, když bere ohledy na motivy jednání, díky čemuž neočekává, že stejný čin musí být potrestán stejným trestem nebo pochválen stejným způsobem, ale že vše závidí na vnějších podmínkách i vnitřních pohnutkách. (ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ J., 2005, KUBIČKA, L., 1963, VÁGNEROVÁ, M., 2000)

3 Původ pojmu hrdina

Když se vysloví pojem hrdina, každý člověk si nejčastěji představí někoho, kdo má kladné vlastnosti, pomáhá slabším a je zobrazením cti a čestnosti. Také se ve většině případů jedná o hlavní postavu knihy, kolem které se line celý děj. Hlavní hrdina má většinou vykonat nějaký úkol – něčeho dosáhnout, někoho zachránit, někomu pomoci. Podle Velkého sociologického slovníku můžeme hrdinu definovat jako „jedince, který svými statečnými činy a často s nasazením vlastního života, je považován za jakýsi vzor chování.“ Postupem času se podstata pojmu změnila. A dnes už není chápán vždy jako „klad“ ale stává se, že má hrdina i záporné vlastnosti (krade, podvádí, lže), ale je to vždy pro dobrou věc. (CAMPBELL, J., 2000)

Hrdinovu osobu lze rozdělit do tří složek:

1. Osobnost – jeho vlastnosti, dovednosti charakter a jeho rysy.
2. Společenskost (sociální složka) – vztah ke společnosti, jak se staví ke společnosti, ve které žije, jak vnímá svět a lidi okolo sebe.
3. Sféra nadpřirozených sil – vliv nadpřirozených sil na hrdinovy skutky.

Podle Campbella (2000) bychom tyto oblasti mohli definovat -

Oblast osobnostní:

- Hrdina, jeho charakteristické rysy a vlastnosti, tam bychom zařadili - fyzické a duševní proporce, osobnostní charakter, vzdělanost/vzdělání, chytrost/lstivost, sebevědomí, apod.
- Hrdina jako milenec nebo partner, zde se odráží pojetí lásky, vlastní sexuální orientace, věrnost
- Hrdina jako panovník může být buď moudrý vladař, nebo krutý tyran

- Hrdina se cítí předurčen k vykonání úkolů a hlavně chce sám za sebe úkol uskutečnit

Oblast sociální:

- Z jaké společenské vrstvy pochází, jak moc svůj původ přijímá, jaký je jeho přístup k ostatním lidem z jiných vrstev
- Hrdinův přístup k uspořádání společnosti a společenskému řádu
- Hrdinův přístup k jednotlivým lidem ve společnosti, manželství, přátelství,

Oblast nadpřirozena:

- Hrdinovo zaměření na nadpřirozeno (pokud existuje), víra hrdiny v nadpřirozeno, propojení hrdiny s nadpřirozenem,
- Výskyt nadpřirozených si nebývá výjimkou. Je naprosto běžné, že se hrdina při svých cestách setkává s nadpřirozenými silami, někdy je jimi dokonce i sám obdařen. Může se stát, že jsou mu nadpřirozené síly nakloněny, nebo naopak je mu pomocí nadpřirozených sil mařeno jeho úsilí.

3.1 Mýtický hrdina dnešními očima

Podoba dnešního hrdiny se vyvíjela tisíce let. Hrdina je především idolem, který má jasné vlastnosti, dovednosti a potřeba. Můžeme zjistit, že různé příběhy různých autorů mají obdobné znaky a jsou podobně vystavěny. Carl Gustav Jung na těchto podobnostech staví své učení o archetypech. Podle Junga se člověk narodí s jakousi sadou archetypů, které jsou zodpovědné za naše prožívání a formování obrazů, jenž vznikají v naší mysli. Jde o opakovanou skutečnost, kdy např. mýty a pohádky světové literatury obsahují motivy, které jsou používány pořád a všude. Předpokládáme, že většina z nás se s těmito motivy setkala už v dětském věku při předčítání či vlastním čtení, protože „*i v té nejmenší dětské pohádce se skrývá schopnost dotknout se hlubinných tvořivých center a probudit je*“ (CAMPBELL, J., 2000, s. 21). Morfologie pohádky ukazuje v jednodušším provedení příběhy, které si lidé mezi sebou vyprávěli. Typizace příběhu se prolíná nejen na motivické úrovni, ale také v charakterové rovině. Typizaci postav zvýrazňují jasné žánry. Ať se jedná o alegorizaci vlastností na úroveň postavy (Šťěstí, Závist, Moudrost...) nebo vyzvednutí určité vlastnosti hlavního hrdiny (odvaha, moudrost, nebojácnost – velmi často jde o kombinaci všech). Ukazuje zrod hrdiny od počátků (od primárního označení mrtvých duší), které zasahovaly do životů žijících lidí (MAŘÍKOVÁ, H., 1996), přes lidské hrdiny, kteří měli částečně božský původ (dcery a synové Dia, jež měl s lidskými ženami), ti díky svému původu mohli vykonávat ojedinělé skutky a chránit lidskou společnost před vrtochy bohů, až po čistě lidské hrdiny, kteří svou sílu museli nalézt sami v sobě, aby mohli vykonat hrdinský skutek. Všechny tyto postavy se postupně staly veřejně známými, jejich jednání byly převypravovány dalším lidem a generacím, až došlo k vytvoření mýtů. Jde o tak zvaný příběh s kostrou, ale různými dalšími obměnami. Prvotní děj je adaptován lokálními podmínkám, jak společenským, tak geografickým. Přesto můžeme díky společným základním znakům vysledovat přesný původ takového mýtu a hrdinova původního typu. Neexistuje však pouze jediný hrdina a jediný příběh, naopak dochází k stálé produkci nových příběhů a opakování předešlých osnov a gest. Tak jako lidé

v příbězích, tak i lidé v reálných životech opakují to, co bylo předurčeno určitou vyšší mocí, především bohy. (CAMPBELL, J., 2000)

Například postava hloupého Honzy by klidně dál mohla zůstat líným člověkem, ale setkání s kouzelným dědečkem z něj udělá hrdinu, který díky svému rádci překonává problémy a domů se vrací obohacen a navždy se odlišuje od obyvatel své původní společnosti. Jak uvádí Eliade (2009), je důležité si uvědomit, že i kdyby se tento příběh stal v reálném životě, pak musíme vzít na vědomí, že lidé si konkrétní událost nebo postavu budou pamatovat nejvýš 300 let, protože paměť a předávání příběhů v lidové slovesnosti není schopna pojmout a uchovat individuálně. *„Skutečným účelem a cílem (mýtu) bylo provést lidi přes obtížný práh transformace, která vyžaduje změny zažitých modelů nejen vědomého, ale také nevědomého života.“* (CAMPBELL, J., 2000, s. 26)

Jedná se o přechodný obřad, kdy se jedinec odlišuje od původního (dětského života), a následuje etapa, kdy je člověk očišťován a s přispěním dalších rituálů je uváděn do nového, dospělého života.

3.2

Hrdina a jeho vztah ke společnosti

Příchod hrdiny nikdy není samoúčelný. Ať už byl jeho příchod prorokován dlouhou dobu předem věštbou či jinými signály, nebo se podstatná událost stala při jeho narození, vždy se to dozvídá dříve, než musí hrdina udeřit. Nemusí však být předem jasné, kdo bude hrdina. Například v knize o Harry Potterovi známe zápornou postavu, ale víme pouze to, že jej porazí chlapec, který se narodí v daný den. Není tedy předem dané, který z narozených chlapců to bude. To se dozvíme až s postupem děje, kdy jeden z chlapců postupuje nejlepším směrem. (CAMPBELL, J., 2000)

Právě ve věku 12 – 13 let, nastává čas, kdy děti dospívají, chtějí trávit čas se svými vrstevníky, kteří zažívají stejné zážitky, a začínají se připravovat na samostatný, „dospělý“ život. Pro děti je důležité, aby si prošli pubertou a dospíváním, a v tomto období vykonaly svůj „hrdinský skutek“ a staly se dospělými. Proto v tomto období vzrůstá obliba čtení příběhů s hrdiny. *„Každý bojovník napodobuje hrdinu a snaží se co nejvíce přiblížit tomuto archetypovému vzoru.“* (ELIADE, M., 2009, s. 38)

Správný hrdina by měl pomoci při objevování správného směru. Hrdina přichází v době, kdy musí zvítězit v boji dobra se zlem. V mytologických příbězích musí hrdina nejdříve zvládnout svůj vnitřní boj (překonat sám sebe), aby byl schopen zvládnout boj se zlem vnějším. V náboženských mýtech zase hrdina zdolává vnitřní neklid, a jeho úkolem je najít vnitřní rovnováhu, a poté odchází hledat krásy života a žít osaměle, za to může být odměněn přijetím mezi bohy. Hrdina podobně jako dospívající mládež, svádí boj ve svém nitru s tím, co ho doteď naučila společnost, ve které žije, a navíc přehodnocuje a porovnává dosažené zkušenosti s původními hrdiny z mýtů, a z těchto zážitků se snaží podobně vystavět novou pevnější výstavbu pro společnost. Ve společnosti se díky jeho činům odehrávají zvraty a mohlo by dojít k nastolení chaosu, pokud by hrdina nebyl na tuto možnost připraven.

3.3

Vlastnosti a podoby hrdiny

Tak jako ve skutečném životě nepotkáme člověka s kladnými vlastnostmi, tak ani v pohádkách a jiných příbězích není hrdina dokonalým příkladem s čistě dobrými rysy. „*Ani mytologie nepovažuje za svého největšího hrdinu pouze ctnostného muže.*“ (CAMPBELL, J., 2000, s. 53)

Nejčastěji jsou mu přikládány vlastnosti, které poukazují na určitou nespokojenost, potřebu uvést věci do pohybu (vytrvalost, statečnost, obětavost...). Opět se můžeme odvolat na pohádku o hloupém Honzovi. Honza nebyl sice nejchytřejší, ale díky své obrovské obětavosti, vytrvalosti a neohroženosti mu zajišťují překonání překážek a celkové vítězství. Když se zamyslíme, je tedy jasné, že hrdinou se nemusí stát pouze člověk, který si pevně stojí za svým, má nezkaženou duši a krásný vzhled, ale naopak, hrdinou se může stát kdokoli, kdo na své cestě rozlišuje dobré a špatné vlastnosti, a jak je může využít pro efektivnější prosazení obnovy společnosti. Hlavní postava se v mýtech nevyskytuje jen jako bojovník, který je nucen najít způsob pro vyrovnání se s obtížnými úkoly. Jak se můžeme dozvědět od Kerényiho, v mýtu všichni hledáme ponaučení z původního příběhu, ve kterém činy uskutečnili bohové a lidé se je dnes snaží napodobovat a opět ho zažít. V první řadě musíme prozkoumat prvotní akt, ponořit se do něj, vzít si z něj ponaučení, teprve poté se navrátit zpět do přítomnosti a s pomocí minulých a současných zkušeností čelit nadcházejícímu problému. „*Mýtus ... není pouhá pohádka, ale žitá realita. Není to svou povahou výmysl, jaký čteme v našich současných románech, ale živá skutečnost. ... Tyto příběhy neudrží naživu marnivá zvědavost, (ale) ... poznání poskytuje lidem na jedné straně motivy pro jejich rituální a morální činy a na druhé straně směrnice pro jejich chování.*“ (JUNG, 1997, s. 12, 13)

Hlavní postava smí tedy již v dětském věku získávat ponaučení ze starých příběhů, které se vyprávějí v jeho přítomnosti. Upřednostňovanou rolí, je role bojovníka, hrdina se navrácí hlavně proto, že mu bylo předurčeno vykonat odvážný čin (princ zabije tříhlavého draka, jinde se hrdina vydává porazit

tříhlavou bestii, lidožravého obra...). Jde o skutek, kdy je důležitá nejen odvaha a síla, ale také bystrá mysl. I tak na každé své misi potkává svého rádce, pomocníka, který ho obohatí novou dovedností, radou, užitečným darem. A opět se dostáváme k rituálu, kdy mladý muž opouští „starý život“ a je veden moudrým rádcem, zbavuje se naučených osnov a na symbolech velkých bytostí ničí staré předpisy a pravidla, aby mohla být zavedena nová. *„Mytologický hrdina se vynoří z temnoty, jež je zdrojem dne, a zná tajemství tyranovy záhuby. Gestem stejně jednoduchým jako pouhý stisk tlačítka sprovodí ze světa působivé uspořádání.“* (CAMPBELL, 2000, s. 297)

Zatímco „tyran“ věří ve svou nezranitelnost a nesmrtelnost, hrdina se snaží zachránit lidskou podstatu. Někteří hrdinové se vydávají vybojovat poslední boj, jiní sami připravují pohřební hranici, ale jsou i takoví, kteří lpí velmi silně na životě. Tak jako Faust objevil elixír mládí a obři mají v pohádkách svůj život schovaný v kachním vejci, mají novodobí hrdinové ze Stmívání budoucnost zajištěnou jako nesmrtelní upíři. Jak píše Campbell, moderní postava nahlíží na svět pohledem vědy, techniky, strojů a jedince, který řídí svůj život do té míry, že uznává i Zarathustrova slova: *„Bohové jsou mrtvi.“* *„Společenská jednotka již není nositelem náboženského obsahu, ale stala se ekonomicko-politickou organizací. ... Tenkrát spočíval veškerý smysl a význam ve skupině a velkých anonymních formách, kdežto jedinec vyjadřující sebe sama nebyl podstatný; dnes není smysl ve skupině – v žádné na světě: všechen smysl tkví v jednotlivci.“* (CAMPBELL, 2000, s. 336)

3.4

Hrdina současné doby

Lidská nevole jde vidět v každém směru. Podle Campbella (2000) ani velká světová náboženství nepomáhají současným hrdinům povznést se nad své „já“ a překročit pomyslnou mez. Dnešní příběhy jsou vybudovány na způsob mýtů, obzvláště v případě pubescentů opouštějících jistoty dětství a rozhlížejících se po úkladech dospívání a dospělého života. Potřebují – li mladí lidé společníka právě ve chvíli, kdy nikdo z blízkých nehází záchranný kruh, nabízí se možnost poskytnout návody, rady a informace pomocí příběhů, ve kterých se člověk může najít, které mu předloží pohled na původní typ, na stejné a dokola opakované činnosti, jejichž provedení je po staletí stejné.

V dnešní době by mohl být za hrdinu považován téměř kdokoli. Je sice možné, že po vykonání skutku se na něj brzy zapomene, ale aspoň pro svůj dobrý pocit se může snažit plnit dobré skutky častěji.

4 Počáteční čtenářská gramotnost

Rozvoj čtenářské gramotnosti je považován za velmi důležitý. Čtení a čtení s porozuměním, je základ pro jakékoli další vzdělávání. Ti jedinci, kteří nečtou, mají později potíže s vyjadřováním a také s učením v ostatních předmětech. Proto si myslím, že je důležité navštěvovat s dětmi knihovnu, aby se děti seznámily s jejím chodem. Děti by měly navštěvovat knihovnu, když se pořádají různé besedy s různými autory, ilustrátory a dalšími. I tyto rozhovory by mohly dětem nastartovat zájem o knihy a čtení.

4.1 Kompetence a čtenářská gramotnost

Přetvoření dnešního českého školství a zavedení platnosti RVP ZV značila proměnu osnov výuky počátečního čtení. Ta je nyní chápána v širším kontextu, a to v kontextu rozvoje „počáteční čtenářské gramotnosti“, která tvoří samostatnou etapu v rozvoji čtení. Čtenářskou gramotnost lze zařadit do kategorie funkční gramotnost. Čtení je pro dítě velmi důležité, a to hlavně proto, aby si dokázalo osvojit, zapamatovat a vybavit si poznatky a informace z jiných vzdělávacích oborů. V rámci funkční gramotnosti se proto čtení považuje za klíčové, a je důležité, aby byl vzdělávací proces úspěšný. *„Postavení čtenářské gramotnosti ve vzdělávání je velice specifické, dokonce lze říci, že z hlediska její důležitosti ji můžeme považovat za bránu k osvojení si mnoha dalších kompetencí.“* (ŠVRČKOVÁ, M., 2011, s. 34)

Takto je rozuměna i v kurikulech ostatních zemí EU. Pojem kompetence bývá často chápán jako synonymum k pojmu gramotnost. Otázkou ale zůstává vztah mezi těmito dvěma „fenomény“ současného vzdělávání, jež nejednou vyznívá nejasně. Jeden z předních odborníků, zabývající se problematikou v této oblasti, Barré de-Miniac upozorňuje, že užitečnost pojmu gramotnost leží spíše

v heuristickém podnětu pro výzkumy, které směřují k intenzivnější didaktické efektivnosti výuky. (ŠVRČKOVÁ, M., 2011)

4.2 Třídění rovin čtenářské gramotnosti

Rozvoj počátečního čtení začíná už od útlého dětství a to v analogii s osvojováním si řeči. Podle ontogenetického hlediska se vývoj čtenářské gramotnosti dělí na několik etap – etapa spontánní gramotnosti, elementární gramotnosti, bázové gramotnosti, funkční gramotnosti.

1. **Etapa spontánní gramotnosti** – Jak napovídá název, tak tato etapa se aktivuje spontánně, pod vlivem rodinného prostředí. Spontánní etapa spadá do vývoje dítěte od narození do 3 let, kdy se seznamuje s řečí a jazykovými vyjadřováními a samo hledá způsob jak vyjádřit své myšlenky a potřeby.

2. **Etapa elementární (školní) gramotnosti** – Patří do období, kdy dítě navštěvuje mateřskou nebo primární školu. Do této etapy se řadí samostatná etapa čtenářské gramotnosti (probíhá v 1. a 2. ročníku ZŠ).

3. **Etapa bázové gramotnosti** – Je období tzv. „základní gramotnosti“ ve smyslu rozvoje „trivia.“ Podle Gavory je osvojení si těchto dovedností (čtení s porozuměním), tzv. dekodování znaků. Můžeme toto období nazvat také obdobím „školní“ gramotnosti.

4. **Etapa funkční gramotnosti** – Období rozvoje kompetencí dospělých, které začíná s koncem povinné školní docházky.

„Z hlediska ontogenetického můžeme období rozvoje čtenářské gramotnosti označovat jako:

- 1. **Období rozvoje ngramotnosti** (cca od 8. měsíce do 6 let věku dítěte, hovoříme o utváření si základů komunikačních a čtenářských kompetencí)*
- 2. **Období rozvoje počáteční čtenářské gramotnosti** (cca od 6 let věku dítěte do 8 let, tj. období docházky do 1. ročníku a 2. ročníku základní školy)*
- 3. **Období vlastní čtenářské gramotnosti** (období, kdy má dítě bezpečně osvojenou techniku čtení a psaní, tj. od 2. ročníku základní školy cca do konce povinné školní docházky)*
- 4. **Období funkční gramotnosti** (nejvyšší úroveň také čtenářských kompetencí, které dospělý jedinec užívá pro svůj individuální rozvoj a úspěšné fungování ve společnosti – součástí čtenářské gramotnosti v tomto období je také literární a dokumentová kompetence“ (Kvalita počáteční čtenářské gramotnosti, 2011, s. 37)*

4.3

Faktory ovlivňující počáteční čtenářskou gramotnost

Osvojování si čtenářských gramotnosti je aktivním, dynamickým, dlouhodobým a mnoho – úrovnovým procesem, který je ovlivněn velkou řadou faktorů, ty pak podmiňují jejich kvalitu. Tyto ovlivňující faktory se dají rozdělit do dvou skupin. A to subjektivní faktory a objektivní faktory.

1. Subjektivní faktory (vnitřní, endogenní) – *Tvoří vrozené předpoklady, rysy a zvláštnosti centrálního nervového systému čtenáře, osobnostní charakteristiky a získané zkušenosti jedince, kde řadíme zájem žáka o čtení, vnitřní motivace, sebehodnocení jako čtenáře, čtenářské chování a postoje.* (ŠVRČKOVÁ M., 2011, s. 43)

Můžeme se domnívat, že děti, které čtou dobře, projevují pro dobrovolné čtení větší nadšení, než děti, které jsou ve čtení méně schopné. Z toho pak může vyplynout, že zdatnější děti si ze čtení vybudují svůj koníček.

K těmto faktorům bývá také řazen také věk, schopnost připravenost k dalšímu vzdělávání, intelektuální úroveň, schopnost aktivní práce s informacemi (získávání znalostí prostřednictvím textů může dětem pomoci rozvíjet důvěru ve vlastní schopnosti, které je důležitá při dosahování vlastních cílů; takto získané informace zároveň zvyšují úroveň dalšího čtení, neboť rozšiřují a prohlubují čtenářovu schopnost interpretace textu) volní vlastnosti, prožívání negramotnosti nebo nedostatečné gramotnosti, flexibilitu a schopnost adaptace ke změnám. (ŠVRČKOVÁ, M., 2011, s. 43)

2. Objektivní faktory (vnější, exogenní) – *Mezi tyto faktory začleňujeme činitele socio-kulturního prostředí, především výchovu a vzdělání v rodině a ve škole (u gramotnosti obecně také ekonomické vlivy).* (ŠVRČKOVÁ, M., 2011, s. 43) dále můžeme tyto faktory rozdělit na faktory domácího okolí a faktory školního okolí.

Faktory domácího okolí – sem patří:

1. **Ekonomické, sociální a vzdělanostní zázemí rodiny.**
2. **Domácí čtenářské zázemí rodiny** – jestli je doma podnětné klima pro rozvoj čtenářské gramotnosti.
3. **Aktivity, které rozvíjí čtenářskou gramotnost** (zájem rodičů o to, co dítě čte, jestli si o tom povídají, jestli rodiče dětem vyprávějí nebo čtou, jestli čtou společně s dětmi apod.).
4. **Jazyk v domácím prostředí** – počátky čtení mají úzké spojení s ranými zkušenostmi dítěte s jazykem.
5. **Domácí zdroje** – jaké mají děti doma možnosti a přístupy ke čtení.
6. **Vztah mezi domovem a školou** – zapojují – li se rodiče do školních a mimoškolní procesů a aktivit dítěte.
7. **Mimoškolní čtenářské aktivity dítěte** – kolik času děti věnují čtení ve svém volném čase, jestli mají možnost si půjčit knihy nebo časopisy např. v knihovnách.

Faktory školního okolí

1. **Školní prostředí a zdroje** – stabilní prostředí, pocit bezpečí, péče o žáky, řešení kázeňských přestupků, způsoby osvojování si dovedností a vědomostí.

2. **Prostředí a struktura třídy** – přístup učitelů k výuce, velikost třídy, možnost individuálního přístupu učitele k žákům, rozsah materiálů ke čtení apod.
3. **Příprava učitelů** – důležitá je kvalifikace a schopnost učitele, povaha, charakter, učitel by se měl stále vzdělávat a rozšiřovat si znalosti.
4. **Vyučovací metody** – důležité je zjistit a zvolit způsob výuky čtení, které dětem budou nejvíce vyhovovat.
5. **Výukové materiály/zdroje textů** – učenice čítanky, časopisy, materiály, které si děti samy vytvoří, dětské knihy (společné čtení), to vše tvoří střed pro osvojení čtenářské gramotnosti ve škole. V dnešní době se stále častěji pracuje i s elektronickými texty a dalšími novými technologiemi.
6. **Aktivity** – učitelé si mohou volit různé aktivity, při kterých dítě pracuje s různými druhy textů. Při těchto aktivitách je důležitá tvořivost učitele. Nejčastější aktivity, které se při výuce používají – předčítání učitele, hlasité čtení žáků, hlasité čtení žáků ve skupinách, vyhledávání informací v textu, kvízy, křížovky, testy, vypracovávání písemných úkolů do sešitu, psaní krátkých textů ad. (ŠVRČKOVÁ, M., 2011)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Vymezení zkoumané problematiky

5.1 Cíl PRŮZKUMU

Svým průzkumem jsem chtěla zjistit, jak je na tom dnešní generace se čtením. Zda čtou, čtou rádi a dobrovolně nebo naopak upřednostňují televizi a filmové zpracování knih. A které vlastnosti u hrdinů děti vyhledávají a obdivují. Doufám, že tyto informace budu moci zúročit ve své nadcházející praxi, a budu schopná díky nim vybrat kvalitní literaturu, která u dětí dokáže vyvolat radost ze čtení a probudit v nich o čtení co největší zájem. Jsem si vědoma, že děti dnes nemají moc důvodů číst, vzhledem k tomu, že všechny knihy se zfilmují a já předpokládám, že je pro děti jistě příjemnější a hlavně rychlejší dozvědět se děj prostřednictvím filmu.

Chtěla bych díky svému průzkumu zjistit, co vše děti preferují v literatuře, které literární žánry je nejvíce oslovují, jestli se raději hledají v kladném hrdinovi nebo by chtěli být jako hrdinové záporní. A také mě zajímalo, jak moc současní rodiče vedou své děti ke čtení, zda jim kupují knihy, jestli dětem četli, když to ještě neuměly.

6 Použité metody

6.1 Dotazník

Jedná se o průzkumnou metodu. Dotazník je písemná forma rozhovoru. Otázky jsou obdobné jako při rozhovoru, avšak jsou již předem dány odpovědi, jak můžeme odpovědět. Je méně časově náročný na rozdíl od rozhovoru. Pomocí dotazníků se nejčastěji zjišťuje veřejné mínění, které se zaměřují na názory osob na jistou konkrétní problematiku. Abychom mohli sestavit dotazník, musíme si přesně určit, chceme zjistit a jasně si stanovit cíl, logicky a stylisticky správně připravit otázky. Než dotazník dáme do oběhu, měli bychom nejprve zkusit dotazník na malém vzorku lidí, abychom si ověřili, že je všemu rozumět. Dotazník by měl být anonymní, abychom umocnili upřímnost odpovědí. Otázky v dotazníku mohou být otevřené, uzavřené, škálové, polootevřené.

Uzavřené otázky jsou ty, u kterých můžeme odpovědět pouze výběrem předem dané odpovědi.

Otevřené otázky jsou naprosto volné odpovědím dotazovaných. U těchto otázek bychom měli počítat s tím, že se těžce vyhodnocují. Může dojít k nepochopení otázky a dotazovaný může odpovědět jinak, než jsme chtěli.

Škálové otázky mají pevně dané odpovědi, které hodnotí otázku podle určité škály. Numerický výběr, kategoričkový výběr, grafický výběr ad. Dotazovaní si vyberou vždy jednu odpověď. (CHRÁSKA, M., 2007)

6.2

Organizace šetření

Dotazník byl konstruován jak uzavřenými otázkami, tak i otevřenými, aby děti nebyly příliš omezeny v některých otázkách a mohly napsat to, co chtějí. Celkem obsahoval 16 otázek, a přikládám jej v příloze. Navštívila jsem školy v Moravskoslezském kraji, kde mi umožnily tyto dotazníky rozdat.

Dotazníky byly vytvořeny pro děvčata i chlapce ze čtvrtých a pátých tříd. Celkový vzorek byl 100 dětí, a navštívila jsem celkem 6 tříd. Ve všech třídách jsem byla přítomna, a pokud děti něčemu nerozuměly, vysvětlila jsem jim, co otázka znamená. V každé třídě byla přítomna i jejich paní učitelka.

V první řadě jsem dětem vysvětlila, kdo jsem, a co po nich potřebuji. Rozdala jsem dotazníky a prošla s dětmi všechny otázky, pokud potřebovaly něco vysvětlit, pak jsem hned vysvětlila problém všem. Dotazníky děti vyplnily většinou do patnácti minut. Nakonec jsem jim poděkovala za spolupráci.

6.3

Výsledky výzkumu

Otázky z dotazníku byly vyhodnocovány postupně, podle pořadí. Každá otázka je, pro lepší přehlednost, znázorněna pomocí grafu.

7 ZÁKLADNÍ PRŮZKUMNÁ OTÁZKA A PRŮZKUMNÉ PŘEDPOKLADY

Základní otázka výzkumu: Jak dnes děti vidí své knižní hrdiny (co na nich mají nejraději).

1. Čteš rád/a?

Ano

Ne

Předpoklad: Dnešní děti nechtou rády. Myslím, že je ke čtení spíše nutí rodiče. Raději tráví čas jinými koníčky (televize, počítačové hry).

2. Když máš volnou chvíli, raději si čteš nebo si pustíš Tv?

Raději čtu.

Raději si pustím Tv.

Předpoklad: Děti si ve volné chvíli raději pustí televizi než – li by si četly.

3. Jaký je tvůj nejoblíbenější žánr?

Pohádky

Fantasy

Dobrodružný příběh

Sci - fi

Romány

Jiné: .....

Předpoklad: Děti nejraději čtou pohádky a fantasy příběhy.

4. Máš svou oblíbenou knihu? (Jestliže ano, uveď prosím název knihy, nebo jméno autora).

Ano

Ne

Předpoklad: Děti na tuto otázku budou spíše odpovídat ne. Vzhledem k tomu, že nepředpokládám, že děti rádi čtou, pak myslím nemají oblíbenou knihu.

5. Máš svého oblíbeného knižního hrdinu?

Ano

Ne

Předpoklad: Málokteré děti budou mít svého oblíbeného hrdinu.

6. Co se ti nejvíce líbí na tvém knižním hrdinovi? (prosím vypiš – vlastnosti, charakter, vzhled...)

Předpoklad: Nejvíce oceňovanou vlastností bude odvaha, přátelskost, laskavost. Myslím, že děti budou oceňovat i pěkný, příjemný vzhled hlavních hrdinů.

7. Máš rád raději kladné hrdiny nebo záporné hrdiny v knihách?

Kladné hrdiny

Záporné hrdiny

Předpoklad: Děti budou více obdivovat kladné hrdiny, ale myslím, že záporní hrdinové nepřijdou úplně vniveč.

8. Když jsi byl menší, četli ti tví rodiče knihy?

Ano

Ne

Nepamatuji se

Předpoklad: Domnívám se, že více než polovina z dotazovaných si nebude pamatovat, zda jim rodiče četli. Na druhou stranu soudím, že když děti vyberou odpověď ano či ne, bude to právě odpověď ano, která bude četnější.

9. Vedou Tě rodiče ke čtení? (chtějí, aby sis každý den četl/a?)

Ano

Ne

Předpoklad: Rodiče děti nevedou ke čtení.

10. Kupují Ti tví rodiče knihy (k Vánocům, k narozeninám...)?

Ano

Ne

Předpoklad: Rodiče nekupují dětem knihy, a to za žádných příležitostí.

11. Navštěvuješ dobrovolně knihovnu?

Ano

Ne

Předpoklad: Děti do knihovny dobrovolně nechodí.

12. Jak často knihovnu navštěvuješ?

1krát za měsíc

1krát za týden

1krát za 14 dní

méně než jsou uvedené možnosti

nenavštěvuji

Předpoklad: Děti nejspíš, dobrovolně, knihovnu nenavštěvují vůbec.

13. Díváš se na TV?

Ano

Ne

Předpoklad: Děti nejvíce označí odpověď ano. Domnívám se, že tuto odpověď označí celých 100% dětí.

14. Jestli se díváš na televizi, kolik času u ní zhruba strávíš?

Max. 2 hodiny denně

Určitě více než 2 hodiny

denně

Předpoklad: V této otázce bych si myslela, že děti sledují televizi déle než 2 hodiny denně.

15. Sleduješ raději filmy v televizi nebo si raději přečteš knihu?

Sleduji filmy v televizi

Raději čtu

Předpoklad: Nejvíce dětí odpoví, že sledují filmy v televizi.

16. V případě, že jsi na předchozí otázku odpověděl/a sleduji filmy v televizi, napiš proč.

V případě, že jsi na předchozí otázku odpověděl/a raději čtu, napiš proč.

Předpoklad: V případě, že děti více sledují televizi, bude jejich nejčastější televizí. Že je televize zábavnější, děj knihy se dozvědí rychleji, než kdyby ji četly.

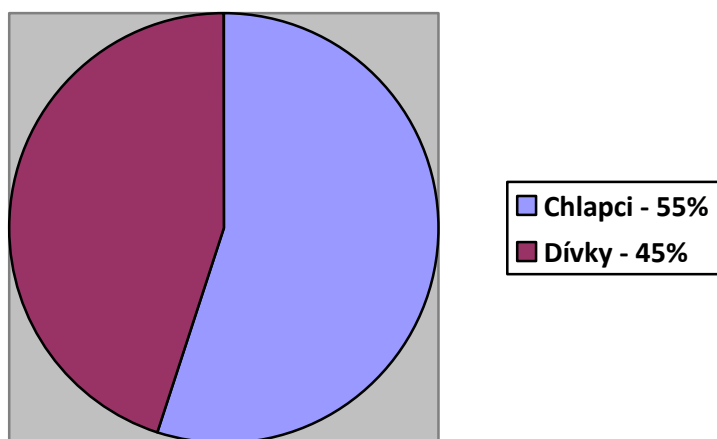
Předpoklad: V případě, že děti označí odpověď – raději čtu, pak nejčastější důvody budou, že při čtení knih se mohou ponořit do vlastní fantazie, že je kniha zajímavější, a že v knize naleznou mnohem více, než ve filmech.

8 VÝSLEDKY PRŮZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Demografické údaje

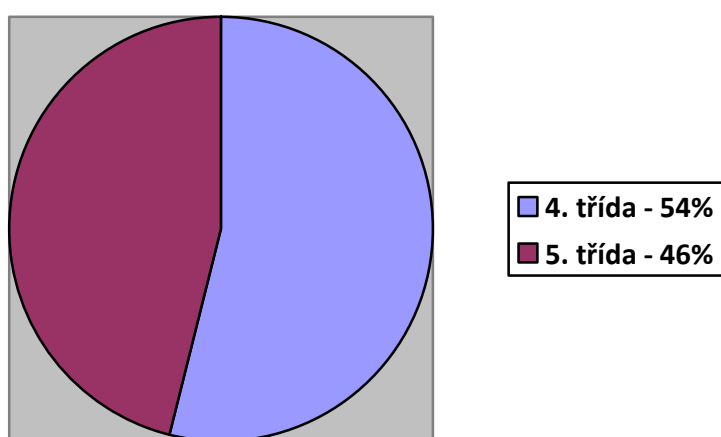
Jsem dívka

Jsem chlapec

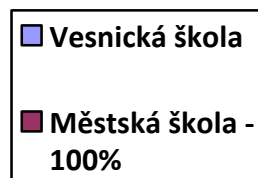
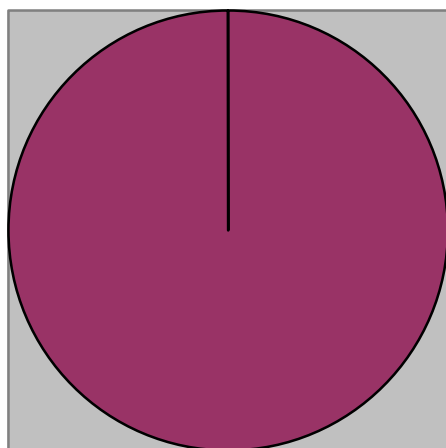
4. třída

5. Třída

Vesnická škola

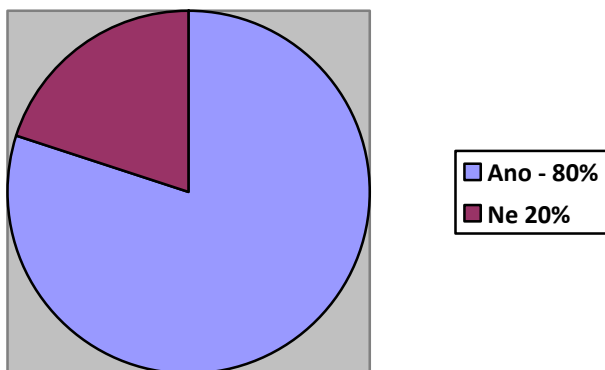
Městská škola

1. Čteš rád/a?

Ano

Ne

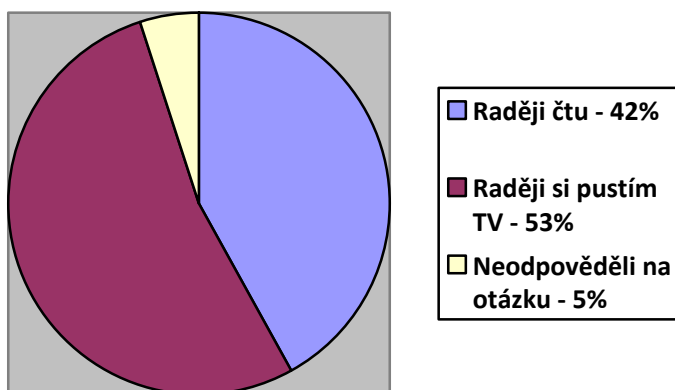

Předpokládala jsem, že děti nebudou rády číst. Byla jsem však příjemně překvapena, že z toho nakonec vyšel tento počet. Je možné, že děti odpovídaly nepravdivě, avšak je – li to pravda, jsem z toho velmi nadšená.

2. Když máš volnou chvíli, raději si čteš nebo si pustíš Tv?

Raději čtu.

Raději si pustím Tv.

Při vyhodnocování odpovědí jsem se dočkala příjemného překvapení, když docela dost dětí odpovědělo, že si raději čte. I přes to, že to nebyla více než polovina, jak jsem předpokládala.

3. Jaký je tvůj nejoblíbenější žánr?

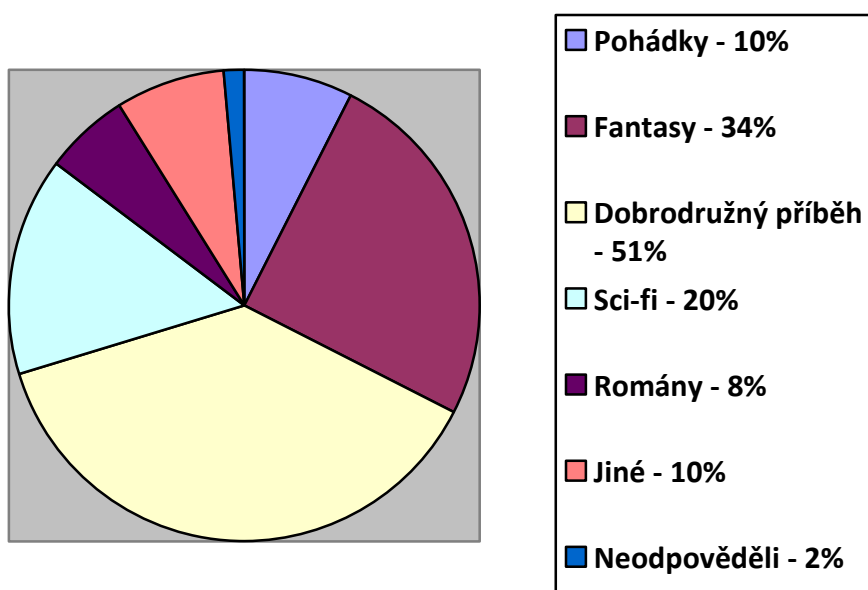
Pohádky

Fantasy

Sci – fi

Romány

Jiné: .....

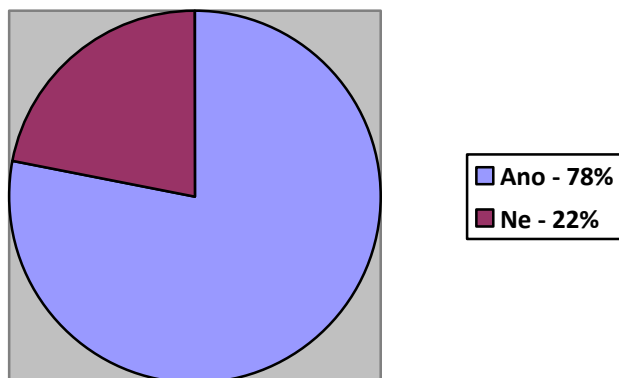

I když jsem myslela, že nejčastější odpovědi budou pohádky a fantasy příběhy, byla jsem vyvedena z omylu, protože děti nejčastěji čtou dobrodružné příběhy.

4. Máš svou oblíbenou knihu? (Jestliže ano, uveď prosím název knihy, nebo jméno autora).

Ano

Ne

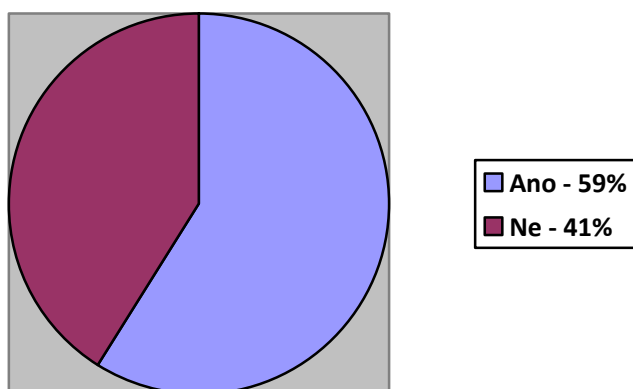

Vzhledem k tomu, že jsem si už na začátku myslela, že dnešní děti nečtou, pak jsem ani nepředpokládala, že by děti měly oblíbenou knihu. Ale opět jsem neodhadla dnešní děti, kdy více než tři čtvrtiny dětí odpovědělo na tuto otázku kladně.

5. Máš svého oblíbeného knižního hrdinu?

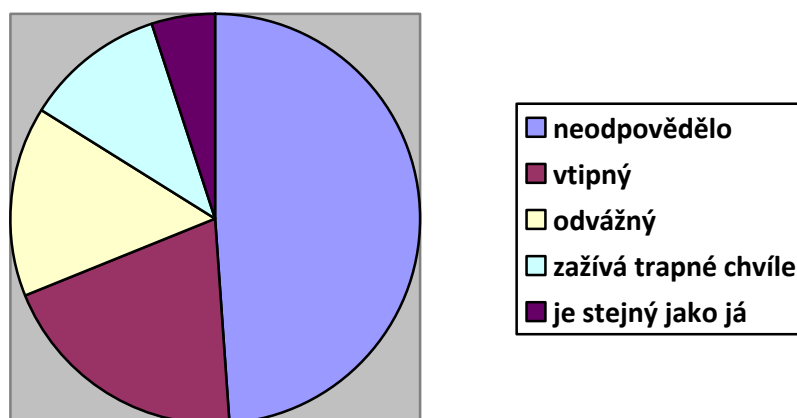
Ano

Ne

Opět mé předpoklady byly naprosto zbořeny. Více než polovina dětí má svého oblíbeného hrdinu.

6. Co se ti nejvíce líbí na tvém knižním hrdinovi? (prosím vypiš – vlastnosti, charakter, vzhled...)

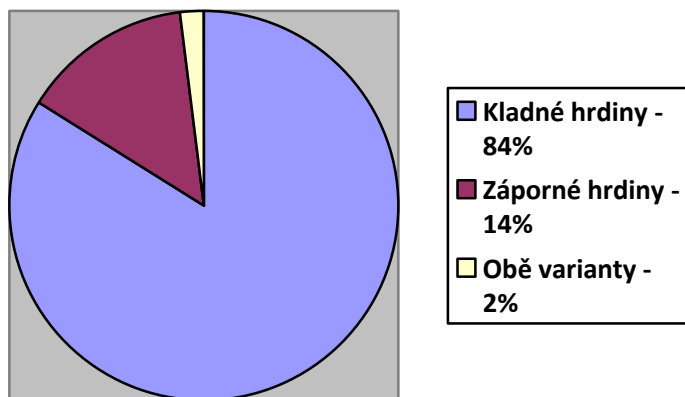

Mým předpokladem bylo, že děti na svém hrdinovi nejvíce oceňují odvahu, přátelskost, laskavost. Některé děti se opravdu ztotožnily s hrdinou, našly si s ním stejné podobné znaky. Také ocenily, že i hrdina zažívá trapné chvíle, stejně jako děti samy. A samozřejmě děti by chtěly být stejně odvážné a vtipné jako hrdinové jejich knih. Žádné z dětí nijak neovlivňuje hrdinův vzhled, o kterém se ani slovem nezmínily.

7. Máš rád raději kladné hrdiny nebo záporné hrdiny v knihách?

Kladné hrdiny

Záporné hrdiny

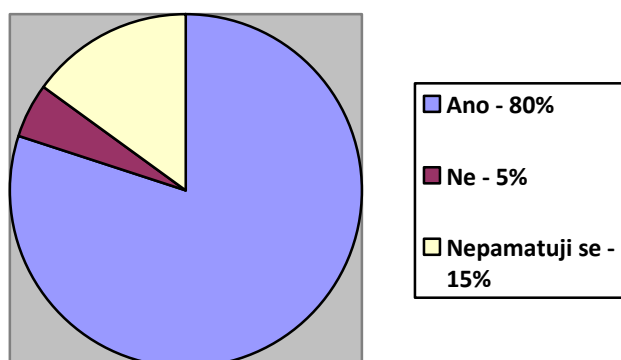
Jak jsem předpokládala, tak děti mají nejvíce rády kladné hrdiny. Ale i záporní hrdinové si našli místo v dětských fantaziích.

8. Když jsi byl menší, četli ti tví rodiče knihy?

Ano

Ne

Nepamatuji se

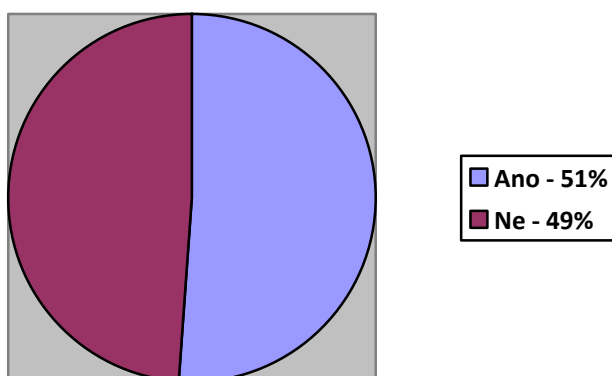

Domnívala jsem se, že si děti spíše nebudou pamatovat, zda – li jim rodiče četli. Avšak celých 85 procent dětí si si vybralo odpověď ano či ne. A 80 procent dětí odpovědělo kladně, což bylo velmi příjemné zjištění.

9. Vedou Tě rodiče ke čtení? (chtějí, aby sis každý den četl/a?)

Ano

Ne

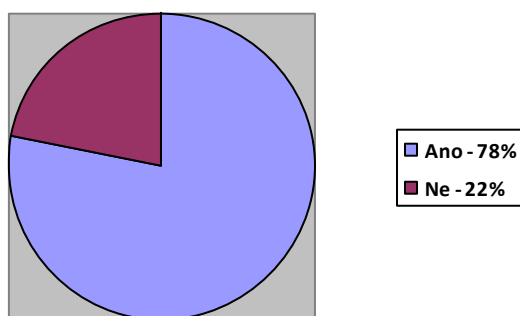

Myslela jsem si, že většinu dětí rodiče ke čtení nevedou. A i když rozdíl nebyl příliš markantní, tak 51% rodičů dbá na to, aby děti četly. A to můžeme ocenit.

10. Kupují Ti tví rodiče knihy (k Vánocům, k narozeninám...)?

Ano

Ne

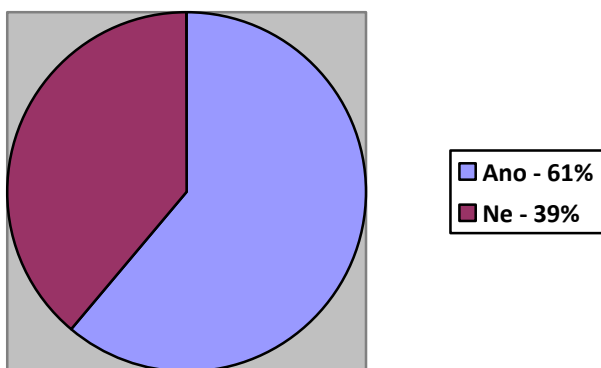

Vzhledem k dnešní uspěchané době jsem myslela, že rodiče raději dětem koupí jinou věc než – li knihu. Ale 78% rodičů svým dětem knihy kupuje.

11. Navštěvuješ dobrovolně knihovnu?

Ano

Ne

Dalším překvapením pro mě bylo více než 50% kladných odpovědí na tuto otázku. Děti rády chodí do knihovny, a tak by nebylo od věci, kdyby byly zavedeny knihovny přímo na školách.

12. Jak často knihovnu navštěvuješ?

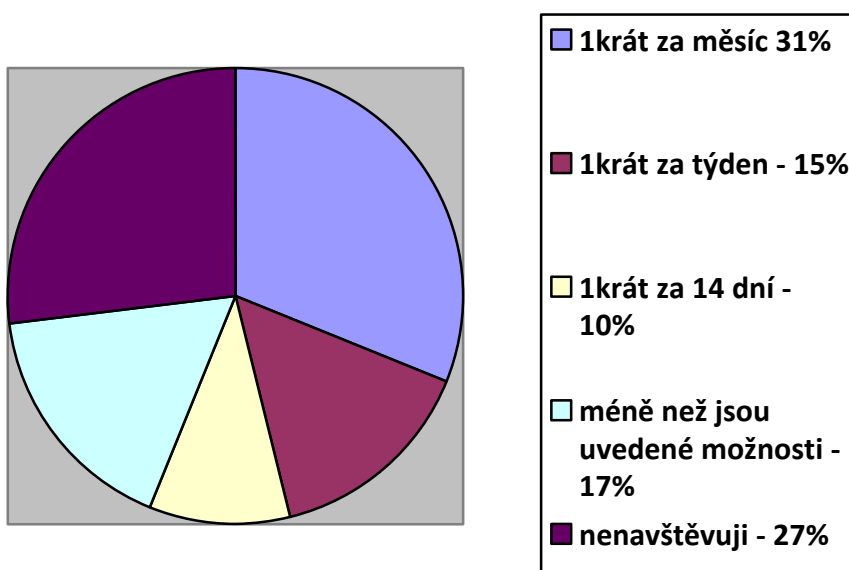
1krát za měsíc

1krát za týden

1krát za 14 dní

méně než jsou uvedené možnosti

nenavštěvuji

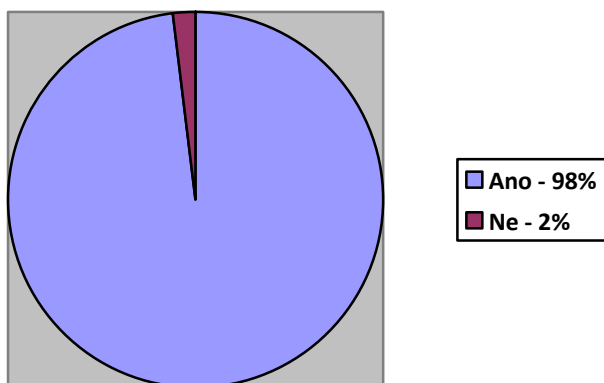

I když jsem předpokládala, že děti knihu nenavštěvují vůbec, pak jsem byla mile vyvedena z omylu, když děti odpovídaly, že knihovnu navštěvují.

13. Díváš se na TV?

Ano

Ne

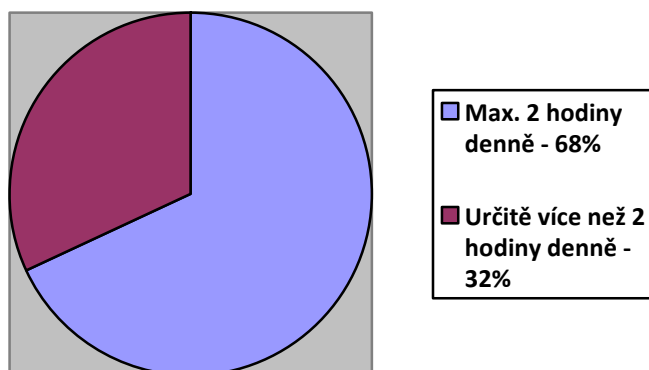

Velikým překvapením pro mě byly odpovědi na tuto otázku. Nepředpokládala jsem, že by vůbec někdo odpověděl - NE. Jak příjemné zjištění, že jsou dnes děti, které si stále raději čtou, než že by si pustily televizi.

14. Jestli se díváš na televizi, kolik času u ní zhruba strávíš?

Max. 2 hodiny denně

Určitě více než 2 hodiny

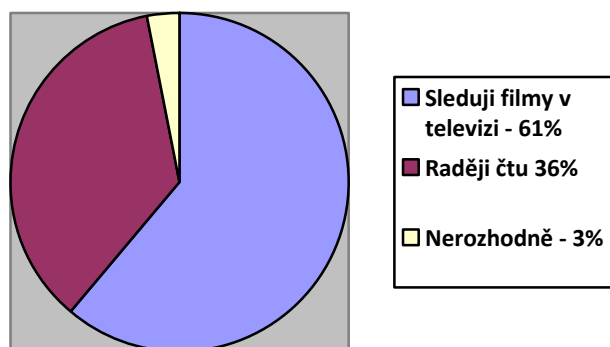

Jsem ráda, že dnešní rodiče korigují, jak dlouho se děti smějí dívat na televizi, a můj předpoklad, že se děti dívají na televizi více než 2 hodiny denně, se díky tomu nepotvrdil.

15. Sleduješ raději filmy v televizi nebo si raději přečteš knihu?

Sleduji filmy v televizi

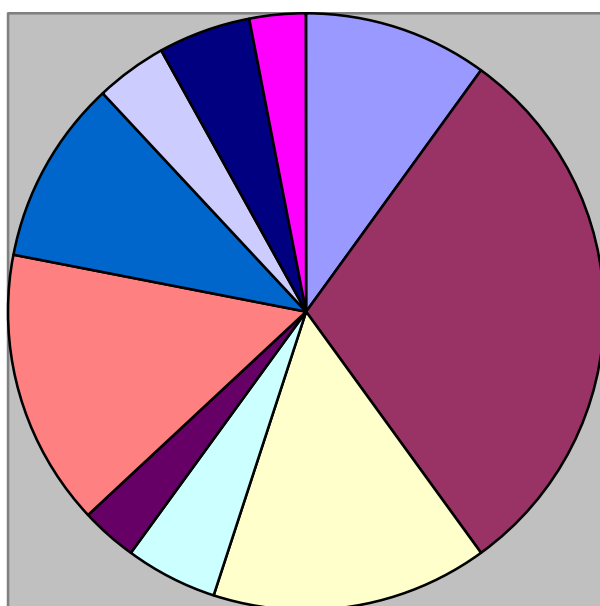
Raději čtu

V tomto bodě se mi potvrdilo přesně to, co jsem předpokládala. Většina dětí opravdu raději sleduje filmy v televizi.

16. V případě, že jsi na předchozí otázku odpověděl/a sleduji filmy v televizi, napiš proč.

V případě, že jsi na předchozí otázku odpověděl/a raději čtu, napiš

- neodpovědělo
- TV mě baví více
- čtení mě baví více
- kniha je zajímavější
- můžu si představit děj/postavy
- TV mě přivede na jiné myšlenky
- nebaví mě číst
- naučím se lépe číst
- v knize odcházím do světa fantazie
- kniha je levnější

Odpověděly – li děti, že sledují filmy v televizi, pak můj předpoklad proč, že je televize zábavnější, a děti se dozvědí děj knihy rychleji než, kdyby si knihu měly přečíst. Děti však uváděly, že je čtení nebaví, a naopak televize je zábavnější.

Odpověděly – li děti, že raději čtou, pak nejčastějšími důvody budou, že se mohou ponořit do vlastní fantazie, že je kniha zajímavější, a že je v knize více informací než ve filmovém zpracování. A to se mi potvrdilo. Ale dále děti uváděly, že je kniha levnější, zábavnější a naučí se lépe číst.

Závěr

Má diplomová práce shrnuje všechna nashromážděná data, které byly použity v praktické části. S dětmi se velmi dobře spolupracovalo a věřím, že na otázky odpovídaly pravdivě. Ze shrnutých dat jsem zjistila, že dnešní děti mají nejraději hrdiny, kteří zažívají stejné problémy a zážitky jako ony samy. Jsou rády, když se se svým hrdinou mohou ztotožnit. Hledají v něm kus sebe sama.

Dalším charakteristickým znakem je, aby byl hrdina odvážný a vtipný. Jsou děti, zejména děvčata, které čtou knihy z jiných důvodů, třeba že v knize vystupuje jejich oblíbené zvíře. Ty pak preferují u hrdinů spíše pohlaví (děvčata chtějí dívčí hrdinky), a šťastné konce.

Doufám, že všechny informace získané díky průzkumu pomohou nejen mně, ale i dalším, které bude tato problematika zajímat. Dnes už vím, po kterých knihách sáhnout, abych zaujala co nejvíce dětí, a probudila v nich co největší zájem o čtení.

Literární žánr, který děti nejvíce upřednostňují je dobrodružný román. Oblíbeným autorem se díky Deníkům malého poseroutky stal Jeff Kinney v těsném závěsu za ním pak Lincoln Peirce s dílem Velkej frajer Nate, a nejoblíbenějšími hrdiny se tak stali Greg Heffley (Deník malého poseroutky) a Nate (Velkej frajer Nate). A samozřejmě nesmíme zapomenout ani na nejslavnějšího kouzelníka Harryho Pottera od autorky J. K. Rowlingové, který je také oblíbeným a často vyhledávaným hrdinou.

Seznam použité literatury a pramenů

- (1) CAMPBELL, J., *Tisíc tváří hrdiny: archetyp hrdiny v proměnách věků*, Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-354-4
- (2) DOLEŽEL, L., *Heterocosmica: fikce a možné světy*, Praha: Karolinum, 2003, ISBN 80-246-0735-2
- (3) ELIADE, M. *Iniciace, rituály, tajné společnosti: mystická zrození*, 1. vyd. Brno: Computer Press, 2004, ISBN 80-7226-901-1
- (4) ELIADE, M., *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování*, Praha: OIKOYMENH, 2009, ISBN 978-80-7298-388-9
- (5) GENČIOVÁ, M., *Literatura pro děti a mládež: ve srovnávacím žánrovém pohledu*, 1. vyd., Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984
- (6) CHALOUPKA, O. NEZKUSIL, V., *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*, 1. vyd., Praha: Albatros, 1979
- (7) CHRÁSKA, M., *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*, 1. vyd., Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-1369-4
- (8) JUNG, C. G., *Výbor z díla 2 : Archetypy a nevědomí*, Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997, ISBN 80-85880-16-4
- (9) KERÉNYI, K., JUNG, K. G., *Věda o mytologii*, Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2004, ISBN 80-85880-32-6
- (10) KOHOUTEK, R., *Poznávání a utváření osobnosti*, Brno: CERM, 2001, ISBN 80-7204-200-9
- (11) KOHOUTEK, R., *Základy psychologie osobnosti*, Brno: CERM, 2000, ISBN 80-7204-156-8
- (12) Kolektiv autorů. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ J. *Přehled vývojové psychologie*, 2. nezm. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-0629-2.
- (13) KUBIČKA, L. *Psychologie školního dítěte a jeho výchova v rodině*. 2. vyd. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963.
- (14) MLČÁKOVÁ, R. *Grafomotorika a počáteční psaní*. 1.vyd. Praha: Grada 2009. ISBN 978-80-247-2630-4.

- (15) MOCNÁ, D. *Encyklopedie literárních žánrů*, 1. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka 2004. ISBN 807185669X
- (16) POSPÍŠIL, I. *Literární rody a žánry*, Brno: Cerm, 1995, ISBN 80-85867-52-4
- (17) PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE, *Psychický vývoj dítěte: od 1. do 5. třídy*, Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-0924-X
- (18) PROPP, V. J. *Morfologie pohádky a jiné studie*, Jinočany: H&H, 1999, ISBN 978-80-7319-085-9
- (19) STEINBERG, G., *Delia: Každodenní hrdina: filosofické úvahy*, Praha: Nová akropolis, 2003, ISBN 80-86038-18-1
- (20) ŠVRČKOVÁ, M. *Kvalita počáteční čtenářské gramotnosti*, 1. vyd. Ostrava, Ostravská fakulta 2011, ISBN 978-80-7464-020-9
- (21) VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Praha : Portál, 2000, ISBN 80-7178-308-
- (22) *Velký sociologický slovník*, 1, A-O. Praha: Karolinum, 1996, ISBN 80-7184-164-1
- (23) *Velký sociologický slovník*, 1, P-Ž. Praha: Karolinum, 1996, ISBN 80-7184-310-5

Internetové zdroje

- (1) *Úplné znění školského zákona*. [online] [cit. 2010-8-11] Dostupné z [www: http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb](http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb)
- (2) GABAL, Ivan, VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka. *Jak čtou české děti : Analýza výsledků sociologického výzkumu* [online]. 2003 [cit. 2009-02-04]. Dostupný z WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf
- (3) KUBÍČKOVÁ, Klára. Co opravdu čtou naše děti a jak je to s literaturou pro nejmenší. *iDnes* [online]. 2009-03-28, [cit. 2009-04-04]. Dostupný z WWW: http://kultura.idnes.cz/co-opravdu-ctou-nase-deti-a-jak-je-to-s-literaturou-pro-nejmensi-pvb-/literatura.aspx?c=A090327_200725_literatura_jaz

Seznam příloh

1. Dotazník pro žáky

2. Pracovní list

Milé děti, ☺

jsem studentkou pedagogické školy v Olomouci, a abych mohla být paní učitelkou, potřebovala bych Vaši pomoc při vyplnění tohoto krátkého dotazníku. Nemusíte se bát, nikde výsledky nezveřejním, ani paní učitelka a ani nikdo jiný se je nedozví. Budou čistě pro mou potřebu. Nemusíte se ani podepisovat, vše bude úplně anonymní. Budete - li mít jakýkoli dotaz, jsem Vám k dispozici a všechny Vaše případné dotazy zodpovím. Prosím Vás, abyste odpovídaly podle pravdy, aby můj výzkum byl přesný. Moc děkuji za Váš čas.

Ivona Zniszczolová

1. Čteš rád/a?

Ano

Ne

2. Když máš volnou chvíli, raději si čteš nebo si pustíš Tv?

Raději čtu.

Raději si pustím Tv.

3. Máš i svůj oblíbený žánr, po které často sáhneš?

Pohádky

Fantasy

Sci – fi

Romány

Jiné:

.....

4. Máš svou oblíbenou knihu? (Jestliže ano, uveď prosím název, nebo autora).

Ano

Ne

5. Máš svého oblíbeného knižního hrdinu?

Ano

Ne

6. Co se ti nejvíce líbí na tvém knižním hrdinovi? (prosím vypiš – vlastnosti, charakter, vzhled...)

7. Inspiroval tě něčím tvůj oblíbený knižní hrdina?

Ano

Ne

8. Máš rád raději kladné hrdiny nebo záporné hrdiny v knihách?

Kladné hrdiny

Záporné

9. Když jsi byl menší, četli ti tví rodiče knihy?

Ano

Ne

Nepamatuji si

10. Vedou Tě rodiče ke čtení? (třeba že ti zakážou televizi, a řeknou ti, ať si jdeš číst, nebo ti koupí knihu...)

Ano

Ne

11. Kupují Ti tví rodiče knihy (k Vánocům, k narozeninám...)?

Ano

Ne

12. Navštěvuješ dobrovolně knihovnu?

Ano

Ne

13. Jak často knihovnu navštěvuješ?

1krát za měsíc

2krát za měsíc

1krát za týden

vícekrát za týden

14. Koukáš se na TV?

Ano

Ne

15. Jestli se díváš na televizi, kolik času u ní zhruba strávíš?

Max. 2 hodiny denně

Určitě více než 2 hodiny denně

16. V případě, že jsi na předchozí otázku odpověděl/a sleduji filmy v televizi, napiš proč.

V případě, že jsi na předchozí otázku odpověděl/a raději čtu, napiš proč.

PRACOVNÍ LIST

Ahoj kluci a holky, já jsem skřítek KNIŽNÍK a budu Vás provázet tímto pracovn

ím listem, který se týká knihy DENÍK MALÉHO POSEROUTKY.

1. Doplň křížovku. Kdo je to?

					J			
								PRAVDA
					N			

2. Jak se jmenuje hlavní hrdiny této knihy. (Greg)
3. V díle DENÍK MALÉHO POSEROUTKY, PONOROVÁ NEMOC hlavní hrdina se svým nejlepším kamarádem vytvoří plakáty ze svítících papírů, ale začne pršet a něco z těch papírů se rozteče a poškodí to zdi školy. Co se jim rozteklo? (fixy)
4. Jaké je jméno otce hlavního hrdiny? (Frank)
5. V prvním díle se dozvíme, že hlavní hrdina si nepíše rozhodně žádný deník, ale že to vydává za.... (zápisky)
6. Jaký podtitul má pátý díl této knižní série? (Ošklivá)
8. Jak se jmenuje matka hlavního hrdiny? (Susan)
9. DENÍK MALÉHO POSEROUTKY, PSÍ ŽIVOT se dozvíme, že hlavní hrdina strávil léto někde, kde se mu nelíbilo. Kde to bylo? (moře)
10. Kamarád hlavního hrdiny má jaké jméno? (Rowley)

2. ŠESTÝ DÍL TÉTO KNIŽNÍ SÉRIE SE JMENUJE PONORKOVÁ NEMOC A SEDMÝ DÍL PAK PÁTÉ KOLO U VOZU, ZKUSPODLE SEBE NAKRESLIT A POPSAT, JAK ROZUMÍŠ TĚMTO SLOVNÍM SPOJENÍM. JAK SI JE PŘEDSTAVÍŠ. VYBER SI ALESPŇ JEDNO.

3. VÍME, ŽE GREG BYL S I S ROWLEYEM U MOŘE, VYHLEDEJ SI S POMOCÍ MAPY 5 MOŘÍ U POBŘEŽÍ AMERIKY.

---

4. VYBER SI JEDEN DÍL DENÍKU MALÉHO POSEROUTKY A STRUČNĚ POPIŠ JEHO OBSAH A NAPIŠ, CO SE TI NA TÉTO KNIZE NEJVÍCE LÍBILO.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Ivona Zniszczolová
Katedra nebo ústav:	Katedra jazyka českého
Vedoucí práce:	Jana Bartoňová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013
Název práce:	Nejoblíbenější knižní dětský knižní dětský hrdina z pohledu čtenáře mladšího školního věku
Název v angličtině:	The most popular child hero from the middle age school reader's perspective
Anotace práce:	Diplomová práce na téma Nejoblíbenější knižní dětský hrdina z pohledu čtenáře mladšího školního věku je zaměřena na děti 4. a 5. ročníků základních škol, na jejich oblíbenost čtení, a na hrdiny jejich oblíbených knih. V teoretické části jsou popsány pojmy literárních žánrů a pojem hrdina, psychologický vývoj dětí tohoto věku, čtenářskou gramotnost. V praktické části zpracováváme získaná data, která jsme získali prostřednictvím našeho šetření.
Klíčová slova:	Literatura pro děti a mládež, hrdina, dítě, mladší školní vývoj dítěte dotazník, pohádka, dobrodružný příběh, sci – fi, fantasy, román, čtení, gramotnost
Anotace v angličtině:	This Diplomat project calls The most popular child hero from the middle age school reader's perspective focus on pupils in 4. and 5. Grade of basic schools. How they like reading and heroes from books. The theoretical part describes terms of literature genres and the term of literary hero; psychological development of this pupils and reader's literacy. In the empirical part we work with data which we acquire through our research.
Klíčová slova v angličtině:	Literature for children and young people, hero, younger school age, development of child, pupil, questionnaire, fairy tale, adventurous story, sci-fi, fantasy, novel, reading, reader's literacy
Přílohy vázané v práci:	Č. 1 – dotazník pro žáky Č. 2 – pracovní list
Rozsah práce:	64 stran
Jazyk práce:	český